

Відгук

офіційного опонента,

кандидата педагогічних наук, доцента

Шендерук Олени Борисівни

на дисертаційне дослідження **Волотівської Інни Іванівни**

«Розвиток змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах в Україні (друга половина XX ст. – початок XXI ст.)»,

представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми виконаної роботи.

В сучасному світі питання вивчення іноземних мов та підготовки вчителя іноземних мов є дуже актуальними. В законі України «Про вищу освіту» (2019 р.), «Про освіту» (2020), Національній доктрині розвитку освіти (2012-2020 рр.) передбачено докорінні зміни у професійній підготовці сучасного вчителя. За умов реалізації нових професійних завдань, відповідей на сучасні суспільні виклики, динамічних змін у сфері професійної підготовки, необхідності неперервно вдосконалювати професійні компетентності майбутніх учителів іноземних мов підготовка конкурентно спроможного фахівця у педагогічних навчальних закладах України, як найвищої цінності суспільства, не викликає сумнівів.

Незважаючи на численні наукові дослідження проблеми підготовки вчителя іноземних мов в педагогічних навчальних закладах України, не можна визнати закінченими пошуки цілісного підходу до зазначеної наукової проблеми.

Важливо зазначити, що представлене дисертаційне дослідження є складником наукової проблеми кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка і є складовою комплексної теми «Становлення

та розвиток освіти та виховання в різні історичні періоди» (державний реєстраційний номер 0110U002112). Тема дисертації затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 11 від 26.06.2013 р.) й узгоджена в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 1 від 27.01.2015 р.).

Високий ступінь обізнаності Волотівської Інни Іванівни з теорією та практикою професійної підготовки вчителя іноземної мови дав змогу дисертантці чітко визначити тему, об'єкт і предмет дослідження. Позитивне враження також справляє мета, завдання, визначення методів дослідження.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертаційному дослідженні.

Дисертанткою з'ясовано склад навчальних дисциплін, які формують зміст фахової підготовки вчителя іноземної мови. Виокремлено соціально-економічні, політико-ідеологічні, педагогічні та організаційно-методологічні передумови, що впливали на розвиток фахової підготовки вчителя іноземної мови в педагогічних навчальних закладах в Україні у другій половині XX ст. – на початку XXI ст. Представлено авторську періодизацію процесу розвитку змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови у другій половині XX ст. – на початку XXI ст. Виділено етапи та тенденції фахової підготовки вчителів іноземної мови в обраних хронологічних межах. Представлено історико-педагогічний аналіз розвитку змісту, форм та підходів підготовки вчителя іноземної мови у другій половині XX ст. – на початку XXI ст.

Нові факти, одержані здобувачем.

Завдяки ретельно зібраній і надзвичайно репрезентативній джерельній базі дослідження, що містить 401 найменування, дисертантка змогла системно дослідити вітчизняний досвід закладів вищої педагогічної освіти у здійсненні фахової підготовки вчителя іноземної мови в умовах історичних та освітніх

змін як цілісний динамічний процес; представила авторську періодизацію розвитку цієї підготовки у складі п'яти етапів; охарактеризувала складники змісту іншомовної фахової підготовки: фундаментальні дисципліни зі спеціальності, теоретичні дисципліни фахового спрямування, практичні лінгвістичні дисципліни, навчальні дисципліни методичного спрямування, виробнича (педагогічна) практика, студентська науково-дослідницька і науково-методична робота; виявила основні особливості змісту, форм й підходів до фахової підготовки вчителів іноземної мови в Україні, на підставі яких визначила головні тенденції розвитку змісту такої підготовки в обраних хронологічних межах; представила рекомендації щодо перспективних напрямів фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови на різних організаційних рівнях.

У науковий обіг Волотівською Інною Іванівною введено маловідомі та невідомі архівні матеріали – 63 позиції (документи керівних органів народної освіти; звіти навчальних закладів; доповідні записки щодо аналізу роботи навчальних закладів і відділів народної освіти; документи й матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України в м. Києві, державного архіву Харківської області, державного архіву Житомирської області).

Наголошуємо на досить оригінальному уявленні автора про історико-педагогічні знання стосовно фахової підготовки вчителя іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти України.

Цікавим для історії педагогіки вважаємо параграф 2.2., що містить професіограму вчителя іноземної мови (1975 р.), в якій уперше системно відображено специфіку змісту й структури діяльності вчителя іноземної мови з урахуванням цілей і задач навчання мови в школі; сформульовано систему вимог до особистості вчителя, його знань, професійних навичок і вмінь, необхідних для успішного виконання педагогічної діяльності.

Доповнюють та конкретизують зміст дисертації 8 додатків (на 19 сторінках).

У першому розділі роботи *«Фахова підготовка вчителя іноземної мови як науково-теоретична та історико-педагогічна проблема»* представлено результати аналізу базових понять дослідження; простежено та визначено передумови розвитку змісту фахової підготовки вітчизняних учителів іноземних мов у другій половині XX ст.; окреслено історіографію та джерельну базу дослідження; запропоновано авторську періодизацію процесу розвитку змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови в окреслений період.

Заслуговує схвалення виділення дисертанткою основних проблем професійно-педагогічної освіти сьогодення, співставлення понять «професійна підготовка» та «фахова підготовка».

Цінним, на нашу думку, є виділення рівнів професійної підготовки вчителя іноземної мови, розкриття змісту методичної підготовки, надання особливого значення педагогічній практиці та самостійній роботі майбутнього вчителя.

Досить влучним є аналіз діяльності кафедр педагогіки та методики в 1947–1950 рр. за А. Монігетті.

Особливо науково цінним, на нашу думку, є те, що дисертантка окремо виділила соціально-економічні, політико-ідеологічні, педагогічні, організаційно-методичні передумови розвитку змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови у в Україні у другій половині XX ст. – на початку XXI ст. Це свідчить про успішність авторського підходу до обраної проблеми як багатоаспектної та поліфункціональної.

Опрацьована велика кількість джерел, що уможливило визначити етапи та періодизацію розвитку змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови в Україні у другій половині XX ст. – на початку XXI ст.

У другому розділі *«Тенденції розвитку змісту, форм й підходів до фахової підготовки вітчизняних учителів іноземної мови в другій половині XX століття»* здійснено порівняльний аналіз змісту підготовки вчителів в учительських та педагогічних інститутах.

Доречним є підхід до викладу матеріалу через призму аналізу поглядів

науковців того часу (І. Шиллінга, Б. Корндорфа, А. Монігетті, О. Сергієвської, З. Цветкової, О. Туманової). Так, цікавими ідеями, на нашу думку, є аналіз статті І. Шиллінг «Об улучшении подготовки студентов педагогических институтов иностранных языков» (1950 р.) стосовно проблеми покращення фахової підготовки майбутнього вчителя іноземної мови.

Заслужують на увагу таблиця 2.2.1 (Зміна контингенту студентів за іншомовними спеціальностями протягом 1968–1976 рр.), професіограма вчителя іноземних мов, складена на основі поглядів методистів В. Багрецова, Є. Рабунського, К. Саломатова, С. Шатилова, аналіз підручників та посібників з англійської мови для студентів з виділенням, що треба покращити в навчально-методичній літературі.

Вдалою та доречною видається авторська концепція підготовки вчителя іноземної мови А. Бердичевського на поч. 90-х рр. із виділенням тенденцій розвитку фахової підготовки вчителя іноземної мови.

У третьому розділі *«Розвиток іншомовної фахової підготовки в незалежній Україні»* представлено результати аналізу розвитку фахової підготовки в умовах розбудови державної незалежності; охарактеризовано її особливості на засадах адаптації мовної освіти в Україні до європейських стандартів; окреслено перспективи розвитку досліджуваного процесу; описано перехід від предметного до профільного навчання у вищих навчальних закладах; проаналізовано зміни у фаховій підготовці вчителя іноземної мови, які відбувалися на тлі стрімкого зростання популярності іноземних мов і зацікавленості в їх вивченні.

Виявлено актуальні для цього етапу підходи, форми, методи: інтенсивне та інтерактивне навчання іноземної мови; соціокультурний підхід; комп'ютеризація навчального процесу та масове впровадження ІКТ і мультимедійних ТЗН; посилення автономності студента та значущості його самостійної роботи над професійним удосконаленням; використання проектної методики, рольових ігор та ігрової методики навчання мови; проведення методичних олімпіад тощо.

Цікавими є рекомендації на рівні МОН України, на рівні закладів вищої освіти, які здійснюють фахову підготовку вчителя іноземних мов, на рівні кафедр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вивчення рукопису дисертації Волотівської Інни Іванівни, автореферату та публікацій здобувачки переконливо свідчить про те, що авторський підхід до розкриття обраної теми можна охарактеризувати як міждисциплінарний та фундаментальний.

Дисертаційна робота Волотівської Інни Іванівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують актуальне наукове завдання, яке передбачало проаналізувати базові поняття дослідження проблеми фахової підготовки вчителя іноземної мови; дослідити соціально-економічні, політико-ідеологічні, педагогічні та організаційно-методичні передумови розвитку змісту фахової іншомовної підготовки вітчизняних учителів у другій половині XX століття; розробити періодизацію досліджуваного процесу у визначених хронологічних межах; охарактеризувати основні тенденції розвитку змісту, форм і підходів до фахової іншомовної підготовки вчителів в Україні та окреслити перспективи розвитку фахової підготовки вчителя іноземної мови в Україні.

Матеріали дисертаційної роботи містять важливі аспекти, здатні сприяти їх критичному осмисленню з перспективою їх використання.

Положення, результати й висновки дослідження виступатимуть потенційним базисом наукової діяльності студентів, магістрантів, аспірантів та докторантів із проблем змісту фахової підготовки вчителя у ЗВО України, як підґрунтя для подальших історико-педагогічних та професійно-педагогічних досліджень з питань професійної освіти вчителів іноземних мов, а також в системі післядипломної педагогічної освіти.

Структура дисертаційної роботи науково виважена та логічно вибудована.

У мовнотипістичному оформленні враховано особливості наукового

стилю мовлення.

Наведена вище характеристика роботи Волотівської Інни Іванівни дає підстави стверджувати про загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загалом, позитивно оцінюючи наукове та практичне значення отриманих результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі побажання до змісту роботи:

1. У вступі дисертантка визначає нижню межу (50-ті рр. XX ст.) як період актуалізації шкільної іншомовної освіти й зростання державної потреби у кваліфікованих учителях іноземних мов у Радянському Союзі, наголошуючи на низці державних постанов кінця 1940-их років щодо покращення викладання іноземних мов у середніх школах. Проте не вказано, які це постанови, закони, законодавчі акти, що ними ця межа регулюється.
2. У першому розділі, підрозділі 1.1., посилаючись на Н. Семченко, дисертантка виокремлює основні чинники нових підходів щодо фахової підготовки вчителів іноземної мови в Україні. Тоді постає питання стосовно другорядних чинників.
3. У першому розділі, підрозділі 1.3. ідеться про джерельну базу досліджуваного освітнього феномену, але не зазначено, на основі чого або посилаючись на кого її було розподілено.
4. У першому розділі, підрозділі 1.3. до критеріїв виділення періодів розвитку фахової підготовки вчителя іноземної мови віднесено зміни в діяльності вищої педагогічної школи, зафіксовані у відповідних законодавчих документах. Проте жодної згадки, що це за документи, немає.
5. Підрозділ 1.1., у якому представлено результати аналізу базових понять дослідження, носить описовий характер, що бажано представити й у візуалізованому вигляді, що спростило б сприйняття інформації.

Подана до захисту дисертація є актуальним, самостійним, ґрунтовним, завершеним дослідженням, результати якого мають вагоме значення для розвитку вітчизняної історико-педагогічної науки. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Волотівської Інни Іванівни «Розвиток змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови в педагогічних навчальних закладах в Україні (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.)», зазначимо, що за своїм науково-теоретичним рівнем, достовірністю змісту, новизною та практичною значимістю воно відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 року зі змінами та доповненнями згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р., а її автор – Волотівська Інна Іванівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри іноземних мов

Академії Державної

пенітенціарної служби

Шендерук Олена Борисівна

Підпис Шендерук О.Б. засвідчую:
Заступник начальника
Відділу по роботі з персоналом

с.в. Павленко